שמעתא עמיקתא

גליון תש״ט | תולדות | תשפ״ז | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב׳ | ירושלים תובב״א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה״ג הרב יוחנן בורגר שליט״א
דומ״ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מברכים ז׳ ברכות כשלא נשארו עשרה

א. ברכת חתנים בעשרה. **ב.** בשבעת ימי המשתה. **ג.** הטעם דבעינן עשרה / צירוף נשים וקטנים. **ד.** ליכא עשרה בז״ב שבנשואין. **ה.** עבר ובירך ללא עשרה אם יצא בדיעבד / הלכו מקצתם באמצע הברכות. **ו.** הלכו הפנ״ח. **ז.** ברכת אשר ברא והשמחה במעונו כשליכא י׳. **ח.** כשלא התחייבו בזימון. **ט.** החתן לברך בעצמו.

א. ברכת חתנים בעשרה

איתא **בכתובות** (ח:) אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן מברכים ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין. ועי״ש (ז.) דתנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנא׳ (רות פ״ד) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה, ורבי אבהו אמר מהכא במקהלות ברכו אלקים ה׳ ממקור ישראל. ועי׳ **במס׳ סופרים** (פי״ט ה״ט) דנהגו רבותינו לומר בבקר ברכת חתנים על הכוס בעשרה, ובפנים חדשות כל שבעה, וכן בערב קודם סעודה, ע״כ. וכן פסקו **הטשו״ע** (סי׳ סב סע׳ ד).

ואיתא **במס׳ כלה** (פ״א מ״א) כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ועי׳ **ברש״י** (שם ז: ד״ה שמתייחד) שכתי דמברכין ברכת חתנים מתחלה דתניא במס׳ כלה, כלה בלא ברכה אסורה. ומבואר דס״ל דכוונת המס׳ כלה הוא כפשוטו. וכן הוא **בתוס׳** (כתובות ז: ד״ה רבי יהודה). אולם **המרדכי** (קידושין סי׳ תקמה) כתי׳ דמסתבר דכלה בלא ברכה דאסירא היינו בלא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נשואין. והביאו **הדרכ״מ** (סי׳ סב אות ז). וכן נקט **היש״ש** (כתובות פ״א סי׳ יד). **והשו״ע** (סי׳ נה סע׳ ג) כתי׳ ע״פ **הרמב״ם** שאם אירס וכנס לחופה, ולא ברך ברכת חתנים, ה״ז נשואה גמורה, וחוזר ומברך אפי׳ אחר כמה ימים. וכ״כ **הרמ״א** (סי׳ סא סע׳ א) משום שאין הברכות מעכבות, ומברך אחר כמה ימים, ולכתחי׳ יברך אותם קודם שיתייחד עמה. **והב״ש** (סי׳ נה ס״ק א) כתי׳ דמח׳ הראשונים היא. ועי׳ **בתש׳ הרמב״ם** (סי׳ רמח) דכלה בלא ברכה אסורה מדרבנן. וכן הביא **בשבט הלוי** (ח״ח סס״י רעו).

ב. בשבעת ימי המשתה

ואיתא עוד **בכתובות** (ז:) מברכין ברכת חתנים כל ז׳, מיתיבי מברכין לבתולה ז׳ ולאלמנה יום א׳, מאי לאו אפי׳ אלמנה שנשאת לבחור, לא לאלמון, אבל לבחור מאי שבעה, אי הכי ליתני מברכין לבתולה ז׳ ולאלמנה שנשאת לבחור ז׳ ולאלמנה יום א׳, מילתא פסיקתא קתני דליכא בתולה דבצרה משבעה וליכא אלמנה דבצרה מיום א׳. וכן פסק **השו״ע** (סי׳ סב סע׳ ו-ז) שמברכים כל ז׳ אם הוא בחור שנשא אלמנה, או אלמון שנשא בתולה, ואם היה אלמון שנשא אלמנה, מברכין אותה ביום ראשון בלבד.

ועי׳ **ברב פעלים** (אה״ע ח״ד סי׳ ו) שהוכיח דאין חובה לעשות סעודה ע״מ לברך ז״ב כל ז״י מרב אשי דאיקלע לבי רב כהנא דרבנן עבדי עובדא בנפשייהו דכל פעם שלא נזדמן פנ״ח מברכים אשר ברא לבד, ולא הכריחו עצמן לחזר שיוכלו לברך כל הברכות ע״י שיביאו אנשים חדשות. וכן משמע בדף ז ע״ב (הובא להלן) דקא״ר ר״י והוא שבאו פנ״ח ולא קא׳ דצריך להביא פנ״ח, ע״כ.

ג. הטעם דבעינן עשרה / צירוף נשים וקטנים

ויש לדון בטעם דבעינן י׳ בברכת חתנים, האם הוא משום דחשיב כדבר שבקדושה או משום פרסום ׳ברוב עם הדרת מלך׳.

תנן **במגילה** (כג:) אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים וברכת חתנים ואין מזמנין בשם פחות מעשרה כו׳. ואמרו **בגמ׳** מנא הני מילי אמר ר״ח בר אבא אמר רבי יוחנן דאמר קרא ונקדשתי בתוך בנ״י כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה כו׳, ואין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה כיון דבעי למימר עמדו יקרים עמדו שבו יקרים שבו בציר מעשרה לאו אורח ארעא כו׳. ומבואר מהגמ׳ דמה דאמרו דהוי דבר שבקדושה הוא על דברים הראשונים ועל שאר דברים אינו מטעם דהוי דבר שבקדושה שהרי בענין מעמד ומושב שנשנו לפני ברכת חתנים הגמ׳ נתנה טעם אחר דבעינן עשרה, וא״כ משמע דה״ה דברכת חתנים מטעם אחר בעי עשרה, ולפי״ז נרא׳ דברכת חתנים לא הוי בכלל דבר שבקדושה.

אלא דיעוי **ברמב״ם** (אישות פ״י ה״ה) שכתי׳ דאין מברכין ברכת חתנים אלא בי׳ גדולים ובני חורין וחתן מן המנין. ועי׳ **במגיד משנה** (אישות פ״י ה״ד) דמש״כ גדולים ובני חורין לומר שאין עבד וקטן מצטרפין **במס׳ ברכות** (מז:) במסקנא דפרק שלשה שאכלו (א.ה. עי״ש דנשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן משום פריצותא) וכן דעתו ז״ל פ״ח מהלכות תפלה, וה״ה לכל דבר שצריך י׳ שאין מצטרפים, ע״כ. **וכהרמב״ם** פסקו **הטור והשו״ע** (סע׳ ד). ומשמע דנשים וקטנים אינם מצטרפים משום דלא גרע מזימון ומדברים שבקדושה דבעי עשרה דאין מצטרפים.

והבאר הגולה (אות ח) כתי׳ דבני חורין שכתי׳ השו״ע בא לאפוקי עבד וקטן ממסקנת **הגמ׳ ברכות** (שם). ונמצא שעבד וקטן אינם מצטרפים משום דדמי לזימון, אבל לא משום דבר שבקדושה. וכן י״ל לפי מש״כ **הגר״א** המובא להלן דהטעם דבעינן ג׳ לאשר ברא הוא משום זימון, הרי לפי מה דקיי״ל באו״ח סי׳ קצ״ט סע׳ ו׳ דנשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם, אבל מזמנין לעצמן כו׳. וי״ל דקטנים ונשים אינן מצטרפות לשלשה ואפשר דק״ו לעשרה דלא מצטרפים.

שו״ר **בתוס׳ רי״ד** (כתובות ז: ד״ה מאי) שכתי׳ דתחלה מברך שהכל ברא לכבודו משום **דברכת חתנים צריכה י׳ כדכתיב במקהלות ברכו את השם וכתיב ברוב עם הדרת מלך וזו האסיפה היא על כבודו לברכו ברבים משו״ה מתחיל ומברך שהכל** כו׳, ע״כ. מבואר דלא בעינן עשרה משום דהוי דבר שבקדושה אלא משום ברוב עם כו׳.

אולם **השטמ״ק** (כתובות ז:) כתי׳ בשם הגאונים וז״ל: מנין לברכת חתנים בי׳ שנא׳ ויקח בועז עשרה אנשים, פי׳ סתמא דמילתא שלא כנסן אלא לברכת חתנים דאי משום עדים או קנין בתרי סגיא ליה כו׳, **ומפני שדבר שבקדושה הוא לברך את השם כינס עשרה**, ע״כ. ועי׳ **בפת״ש** (סי׳ סב ס״ק יד) שהביא בשם **הזכור לאברהם** שכתי׳ אשה לא חשיבא פנים חדשות, דאין פנ״ח אלא למי שראוי להמנות בעשרה של ברכת חתנים כ״כ השט״מ (כתובות שם), ולפי״ז ה״ה עבדים וקטנים לא חשיבי פנ״ח, ע״כ.

ועי׳ **בערוה״ש** (סי׳ סב אות יא) שכתי׳ דאין מברכין ברכת חתנים אלא בי׳ גדולים ובני חורין ולא עבדים וחתן מן המניין, דכיון דהם ברכות שמחה והוא שרוי בשמחה למה לא יהא מן המניין בין כשאומרים אותם בשעת נשואין ובין כשאומרים אותם בהמשתה אחר בהמי״ז, ואע״ג **דלאו דבר שבקדושה הוא נקדיש וקדושה** שלא יתאמרו בפחות מעשרה, מ״מ כיון דאומרים שהכל ברא לכבודו לכבוד הנאספים ומזכירין בניין ירושלים אין מדרך הכבוד להזכירם בפחות מי׳ [ע׳ מגילה (כג:)], ע״כ.

והשבט הלוי (ח״ה רס׳ רעט) כתי׳ על דברי **הערוה״ש** דבעניותי׳ ודאי דבר שבקדושה הוא לפי האמת, והא דאיצטרך קרא מיוחד דויקח בועז עשרה אנשים או במקהלות, היינו דקרא זה מגלה דגם ברכת חתנים דבר שבקדושה, דאין לך קדוש השם גדול מזה שמפרסמים ומברכים על קדושת ישראל ונתקדש השי״ת בזה, ולכן מסיימים בברכת אירוסין מקדש עמו ישראל ע״י חופה וקידושין, ועי׳ בפנ״י כתובות (ח) דברכת נשואין הוא בכלל כל בי עשרה שכינתא שריא. ובענין אם ברך דיעבד בלא י׳ כבר ידועים דברי **הנוב״י** [הובא להלן] משי״כ דכל ענין דבר שבקדושה בי׳ אינו דיעבד, ועי׳ לנכדו **ביד המלך** (אישות פ״י) פקפק עליו בזה, ע״כ.

שוב העירוני **מהשו״ע** (סי׳ ריט סע׳ ג) בענין ברכה על נס דצריך לברך בפני יו״ד. והוסיף **המ״ב** (ס״ק ו) בפני עשרה - עם בעל הנס. וכתי׳ **השעה״צ** (אות ז) שכן כתי׳ **בבה״ט** בשם פוסקים, ואע״ג שכתי׳ דהראנ״ח חולק [ונמשכו אחריו איזה אחרונים], אעפ״כ נר׳ דיש להקל, וסמך לדבר, דהא כל דין דעשרה ילפינן מוירוממוהו בקהל עם [ברכות (נד:)], א״כ כמו גבי ברכת חתנים דילפינן ג״כ לחד מאן דאמר מבמקהלות ברכו ה׳, ואפי״ה חתנים מן המנין, וכ״ש ברכה זו דקילא, דלכמה פוסקים מספר י׳ אינו מעכב כלל דיעבד, וכן משמע קצת מסתימת דברי המחבר כו׳ וע״כ דלא אכפת לן כל שיש שם י׳, ע״כ. **והבה״ל** (סי׳ תרנא על סע׳ ז ד״ה ויש) כתי׳ דלפרסם הנס במקהלות בעינן דוקא שיהיו י׳ בשעת הדלקה דכוותה אשכחן נמי בכל פרסומי מילתא בעלמא דלא סגי בלאו י׳ כדאשכחן בפ״ק דכתובות, ע״כ. ומשמע דברכה זו הוי כברכת הודאה. ועי׳ להלן בשם **המקנה ובחי׳ הגר״ח והגרי״ז** (ברכת חתנים סי׳ ק).

ד. ליכא עשרה בז׳ ברכות בזמן הנשואין

ועי׳ **בתשובת הרשב״א** (ח״א סי׳ אלף קסז ומיוחסות סי׳ קפה) שנשאל בעיר שאין בה עשרה בנ״א לברכת נישואין וא״א להביאם שם ממקום אחר אם מברכין ברכת אשר ברא בפחות מעשרה אם לא. והשיב **ברכת חתנים אינה בפחות מעשרה** וכדאמרינן **בכתובות** שם מנין לברכת חתנים בעשרה שנא׳ ויקח בעז עשרה אנשים וברכת אשר ברא מכלל ברכת חתנים היא, ע״כ. מבואר דעשרה בברכת חתנים הוא לעיכובא, ומ״מ י״ל דיודה הרשב״א דבכה״ג אין הברכה מעכבת את הנישואין (וכהתרוה״ד דבסמוך).

ועי׳ **בב״י** (סי׳ סב) שהביא דברי הרשב״א בזה״ל: ונשאל **הרשב״א** על עיר שאין בה עשרה בנ״א לברכת נישואין וא״א להביאם שם ממקום אחר, והשיב ברכת חתנים אינה בפחות מעשרה, ע״כ.

פניני הלכה

ספק אם אביו כהן או לוי האם חייב בפדיון

תנן (בכורות מח.) מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה׳ סלעים לכהן, מת אחד מהן בתוך ל׳ יום האב פטור וכו׳. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. **ופרש״י** האב פטור - דמצי למימר הבכור מת, וה״ה נמי לבן הנשאר דפטור. אין כאן לכהן כלום – דא״ל הנקבה יצאת ראשון וכהן ידו על התחתונה דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

עוד **תנן** (חולין קלד.) גר שנתגייר והיתה לו פרה, נשחטה עד שלא נתגייר פטור (מן המתנות), משנתגייר חייב, ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ובגמ׳ מקשינן מדתנן (חלה פ״ו מ״ו) גר שנתגייר והיתה לו עיסה, נעשית עד שלא נתגייר פטור, ומשנתגייר חייב, ואם ספק חייב. ומשני ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא, דאמר ר״ח וכן תני ר׳ חייא ח׳ ספקות נא׳ בגר ד׳ לחיוב וד׳ לפטור, קרבן אשתו וחלה ובכור בהמה טמאה ובכור בהמה טהורה לחיוב, ראשית הגז והמתנות ופדה״ב ופדיון פטר חמור לפטור. **ופרש״י** ראשית הגז וכו׳ - כל הנך כולהו לא רמיא איסורא עלייהו אלא ממונא הילכך ספיקן לקולא.

וכן הוא **בשו״ע** יו״ד סי׳ שה סי״ג - מי שהוא ספק אם חייב בפדיון, פטור, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וי״ל״ע היכא דלא ידוע מי האב, ישראל או לוי או כהן, וכן כשלא ידוע האם אבי האם ישראל או לוי או כהן, האם דינו ככל הספיקות דפטור מפדיון, או נימא דאזלינן בתר רובא דעלמא דישראל נינהו.

ומצינו **בצ״צ** (שאלה קכה) שדן באשה שבקטנותה נמלטה מארצות רוסיא, ויודעת מקום מולדתה ושמות אביה ואמה, אך אינה יודעת אם היה אביה כהן או לוי או ישראל. והשיב דהדין פשוט דאינה חייבת בפדיון מספק דהמוציא מחבריו עליו הראיה, ואע״ג דרובא דעלמא ישראל, מ״מ לא אזלינן בממון אחר רובא. (והובא בגי׳ מהרש״א על סי״ג ובפת״ש ס״ק לב).

מיהו **בקונטרס הספיקות** (כלל ו סעיף ה) כתב לחלוק על דברי הצ״צ, דהאי כללא דאין הולכין בממון אחר הרוב לא איתמר אלא בממון דעלמא, אבל בממון עניים שפיר אזלינן בתר רובא, ודין מתנות כהונה כדין מתנות עניים כדמוכח בסוגיא דחולין קלד. דרמינן מתני׳ דגר שנתגייר על מתני׳ דספק לקט. ואפי׳ לפי הסוברים דלא אמרינן ספק לקט לקט אלא היכא דאיכא חזקה לחיובא דוקא (וכמ״ש לעיל כלל א ס״ט), מ״מ היכא דאיכא רובא לחיובא כו״ע מודו משום דרובא עדיף מחזקה. והוא ברור.

ובערוה״ש (סי׳ שה סמ״ט) כתי׳ דאם הוא ודאי בכור אלא דהספק שמא היא בת כהן או לוי, חייב בפדיון כיון דרוב ישראל אינם כהנים ולוים, ואע״ג דאין הולכין בממון אחר הרוב, מ״מ באיסור הולכין אחר הרוב. ועוד דהך כללא אינו אלא שהמוחזק טוען טענת ודאי שהוא מן המיעוט. וילי״ע בזה הרבה, וכן בכל מקום שיש ממון ואיסור, והדעת נוטה שחייב.

והנחלת צבי (על השו״ע סכ״ג) כתי׳ דאם אמרינן דבכל רובא אין מוציאין ממון כמו שהבין הצ״צ, אבל באמת י״ל כמ״ש התוס׳ בסנהדרין ג: (ד״ה דינו) דברוב מעלא מוציאין ממון, ורוב דעלמא ישראלים הוא רוב מעלא וא״כ י״ל דחייבין בפדיון. וצ״ע. ועיין ליד אברהם.

ושם **ביד אברהם** הביא דברי **המנחה חדשה** (לגר״י שור זצ״ל - ח״ב סי׳ קכט) לענין תינוק שנעשה ספק טריפה, דאע״ג דחי יב״ח, אכתי פטור מפדיון, דהא דאמרינן טריפה אינו חי היינו דרובם אין חיים אבל מיעוט חיים, וקי״ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. וכתי׳ דזה אינו לפי מ״ש **בהפלאה** (כתובות טו:) **והמקנה** (קידושין ד.) דאף בממון הולכין אחר הרוב במידי דיש נפק״מ לענין שאר דברים ומחזקינן ביה לילך אחר הרוב וממילא מהני גם לגבי ממון, וא״כ ה״נ רוב זה דאינם חיים מחזקינן לגבי איסור, מהני גם לגבי ממון.

אולם **הרעק״א** (תניינא סי׳ סז) כתי׳ באשה שיש ספק מי האב, דאין הולכין בממון אחר הרוב, ואף ברוב דאיתא קמן דעת התוס׳ (כתובות טו: ד״ה להחזיר וסנהדרין ג: ד״ה דינו) דאין הולכין אחר הרוב, ונר׳ דקי״ל הכי.

ובשערי יושר (שער ה פכ״ה) הביא דברי קונטרס הספיקות, וכתי׳ דנר׳ברור דטוב הורה הצ״צ, דכן מפי׳ בתוס׳ (בכורות כ. ד״ה ורי) דלענין נתינה לכהן פטור מליתן אף דאיכא רובא שבכור הוא וקרב לגבי המזבח, משום דאין הולכין בממון אחר הרוב. ומ״ש דהיכא דאיכא רובא לחיובא כו״ע מודו דרובא עדיף מחזקה, ק״ו פריכא הוא, וכמ״ש בפרק י״ט דלאו משום חזקה המכרעת הוא, אלא דכל היכא דחל עליו חיוב ודאי חל

והתרוה"ד (ח"ב סי' קמ) כת' בשם **תשובת המיימוני** (אישות סי' יח) דאין ברכות מעכבות דיעבד דמסתברא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה היינו ב לא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואין וכי תעלה על דעתך אם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דברכת חתנים בעשרה, ע"כ. וכתב **הב"י** (שם) דאין דבריו נראין דמה טענה היא זו דאין הכי נמי שאם אין שם עשרה שלא תנשא אשה ואין זה אלא כמכריח הדבר בעצמו.

והדרכ"מ (אותיות ז - ח) כת' על הב"י דאין דבריו נראין אלא אין הברכות מעכבות, ומיהו לכתחי' יש ליזהר ולהדר אחר עשרה. **והב"ח** (אות ה) כתב דאיכא לתמוה על הב"י, הלא **הרמב"ם** פסק דבנכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי היא כנשואה גמורה משום דאין הברכות מעכבות א"כ הכא נמי אם אין במדינה עשרה אין הברכות מעכבות ויש לו לכנסה עכשיו בלא ברכה ואח"כ יברך אחר כמה ימים כשימצא עשרה דאין לך דיעבד גדול מזה דאין שם עשרה וכי יעלה על הדעת דמשום ברכה דאינה אלא תקנת חכמים ואינה מעכבת לא תנשא אשה ויבטל מ"ע דאו' דפו"ר והכי עיקר כו', ע"כ.

אלא דעי' **בשו"ע** שכתב דעשרה הוא לעיכובא והשמיט מה דין הנישואין אם ליכא עשרה. **והח"מ** (ס"ק ג) כת' דעיר שאין בה עשרה וא"א להביאם שם ממקום אחר אסור לעשות שם נשואין אלא צריך החתן והכלה לילך למקום שיש שם עשרה ולהכניסם שם, לחופה ואם אין במדינה עשרה וא"א לו לילך למדינה אחרת רק בטורח גדול אז הוי כדיעבד וברכות אין מעכבות ויכניסנה לחופה בלא ברכה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים כמו שנתבאר למעלה סי' נ"ד וע' בפסקי מהרא"י סי' ק"מ, ע"כ. **וב"ש** (ס"ק ד) כת' דבמקום דליכא י' אין לעשות נישואים כ"כ **הרשב"א**, **ובפסקי מהרא"י** חולק ע"ז, ולמעשה לכתי' יש ליזהר ולהדר אחר י', ואם א"א בעשרה אלא בטורח גדול הוי כדיעבד כמ"ש בת"ה טורח גדול הוי כדיעבד וברכת ארוסין לכו"ע א"צ עשרה אלא לכתחלה.

והנוב"י (ק' אה"ע סי' נו ותנ' ססי' א) העתיק דברי הב"ש. וכתי' דאנדרוגינוס לא יברכו עליו ז"ב כי אינו מצווה לישא רק מותר לו לישא ולא שייך לאסור דשמא זכר הוא, וכיון שא"א לברך אין הברכות מעכבות כו', וה"ה בחרש שאינו שומע דאינו יוצא בברכה זו, ועל כן ולכן בחופת אנדרוגינוס מה טוב לכוין שתהיה חופתם כא' עם חתן אחר וישמע ברכות של החתן ההוא, ע"כ. והביאו **הפת"ש** (סי' לד ס"ק א). מבואר דהיכן שא"א בברכה אין הברכה מעכבת והכלה מותרת בלא ברכה.

ה. עבר ובירך ללא עשרה אם יצא בדיעבד / הלכו מקצתם באמצע הברכות

עי' **בנוב"י** (ק' אה"ע סי' נו) שכתב דנר' לפענ"ד אף שלהרשב"א הברכות מעכבות, מ"מ היכן שכבר בירך אלא שלא היה שם עשרה זה אינו מעכב ובדיעבד עלתה הברכה אף בלי עשרה. וראיה לדבר ששם במשנה במס' מגילה תנן אין פורסין על שמע וכו' ואין קורין בתורה וכו' וברכת חתנים וכו' פחות מעשרה ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצ"ב. והנה אם היה כל זה עיכוב אפי' בדיעבד א"כ איך התירו בירושלמי לכתחי' **אם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן שגומר** ואיך יגמור זה לבטלה, בשלמא אם בדיעבד עלתה לו אלא שלכתחי' הצריכו עשרה מפני כבוד קדושת השם י"ל שבזה שהתחיל בעשרה התחיל בהיתר כו', ולפי שראיות הנ"ל אינן ברורות כ"כ אין הפסד שכאשר יזדמן שם נישואין יעמדו גם הזוג הזה סמוך לחופה ויכוונו לצאת בברכה שיברכו להחתן וכלה האחרים, ע"כ. והביאו **הפת"ש** (סי' סב ס"ק ז). מבואר דאע"פ שעשרה מעכבים את הברכה בדיעבד אם בירך ללא עשרה אינו חוזר מברך. ומש"כ שניתן להמשיך אם כבר התחילו אע"פ שיצאו מקצתן כן מבואר נמי **בספר זכור לאברהם** המובא להלן.

ו. הלכו הפנים חדשות

ולפי דברי הנוב"י הנ"ל דס"ל דאם הלכות עשרה באמצע ברכות מ"מ גומר את הברכות, י"ל דה"ה בגוונא שהפנ"ח הלכו דגומר. וכן משמע **בזכור לאברהם** (אה"ע אות ב) שכתי' בשם **רב אחא"י זלה"ה** שאם התחילו ברכת חתנים בי' ויצאו מקצתן וכן אם התחילו בפנ"ח והלכו גומרין. וכן פסקו **הפת"ש** (ס"ק יד) **והערוה"ש** (אות יג). אלא די"ל דכ"ז היכן שכבר התחיל לברך, אבל אם הלכו לפני שהתחיל לברך אינו מברך. וכן נקט **הזקן אהרון** (להר"א הלוי סי' קפא) שאם הלכו הפנ"ח לא מברכינן. וכן **בשנות חיים** (סי' קה) כתי' דמשמע מהש"ס שאמרו מברכין ברכת חתנים כל ז' והוא שבאו פנ"ח וכן אח"כ דאמר שם מכאן ואילך אי איכא פנ"ח וכו' ומשמע אם היה תחלה והלכו להם אינו מברך כיון דליכא פנ"ח. וע' **באוצר הפוסקים** (ס"ק לח אות ב) **ובשובע שמחות** (פ"ד אות לו).

ז. ברכת אשר ברא והשמחה במעונו כשליכא עשרה

איתא **בכתובות** (ז.) רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא, משבעה ועד שלשים בין אמר להו מחמת הלולא ובין לא אמר להו מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו, מכאן ואילך אי אמר להו מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא. וכי א"ל מחמת הלולא עד אימת אמר רב פפי משמיה דרבא עד תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת אמר רב פפא מכי רמו שערי באסיתא. **ופרש"י** מברך שהשמחה במעונו - בתחילת הזימון. בין אמר להן - לקרואין. מחמת הלולא - קראתי לכם הלום לסעודה. מעיקרא - קודם החופה אם הזמין קרואים ואמר להם מחמת שאני רוצה להכניס בני לחופה. מאימתי - הויא התחלת שמחת חופה לברך שהשמחה במעונו. מכי רמי שערי באסיתא - יש שורין שעורים בעריבת מים להטיל שכר לצורך חופה וי"א לשם החתן והכלה זורעין שעורין בעציץ לומר פרו ורבו וצמחו כשעורים הללו.

ועי' **בראי"ש** (כתובות פ"א סי' יג) שכתי' שהשמחה במעונו לא בעי עשרה ואשר ברא יש שכתבו דבעי עשרה ויש שכתבו דלא בעי עשרה אלא כשמברכין כל ברכת הזיווג דומיא דבועז וממקור ישראל וכן מסתבר, ע"כ. והביאו **הב"י** (ססי' סב).

כתי' **הר"ן** (שם ג. ברי"ף) משמע לי דאשר ברא בפ"ע לא מקריא ברכת חתנים דאי מקריא הכי לא הו"ל לר"י לומר והוא שבאו פנ"ח, דבלאו פנ"ח נמי מברך אותה כדאמר באו פנ"ח מברך שית לא באו מברך א', אלא ודאי אשר ברא בפנ"ע לא ברכת חתנים היא, ונפק"מ דאע"ג דאמרינן ברכת חתנים בי' היכא דליכא פנ"ח דלא מברך אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא לא בעי עשרה אלא בג' נמי מברכין לה. ועי"ש שדחה דברי **הרמב"ן** שנקט דבעי י'. וזה דלא **כתשובת הרשב"א** (ח"א סי' תרמו) שכתי' שאשר ברא צריכה י'. **והב"ח** (אות יב) כתי' שהרא"ש והר"ן והרמב"ם פסקו דלא כהרמב"ן, וכן נקטינן. **והשו"ע** (סע' ד) פסק דברכת אשר ברא, א"צ עשרה. והוסיף **הרמ"א** דמ"מ ג' בעינן. ועי' **בב"ש** (ס"ק טו) שכתי' שגם שהשמחה במעונו אומרים בג' דוקא.

וכתי' **המקנה** (שם) **שמהשו"ע** שפסק דאין מברכין אשר ברא לא עבדים ולא קטנים, משמע דס"ל ג"כ דברכה זו א"צ י' דבדבר שצריך י' פשיטא דאין עבד וקטן מצטרפין וכ"ש דאין יכולין להוציא, וע"כ כיון דעבד וקטן לאו בני נישואין נינהו אין יכולין להוציא יד"ח בברכה זו דלא שייכי בגווייהו, ולפי"ז משמע קצת דס"ל דאפי' ג' לא בעי מדלא קא' אין מצטרפין לעבד או קטן לענין ג', מיהו י"ל דאע"ג דאין מצטרפין לעשרה מ"מ יכולין לברך ברכה זו כמו ברכת הפטרה דקי"ל דקטן מפטיר, ע"כ.

ח. כשלא התחייבו בזימון / חלק הלכו לפני ברכת אשר ברא

ויש לדון בברכת אשר ברא דבעינן עכ"פ ג' האם בגוונא שיש ג' ואין חיוב זימון אם מברכים. ויעוי' **בביאור הגר"א** (אות יב) שכתי' ד"לאשר ברא" בעינן ג' "שיהא ברכת זימון". ומבואר דהטעם דבעינן ג' היינו משום זימון. ולפי"ז אף אם א' לא אכל פת כל דאיכא חיוב זימון סגי. וכמו"כ לפי **הגר"א** י"ל שאם זימנו והלכו לפני שברכו ברכת אשר ברא שמברכים דסוף סוף כבר זימנו וצ"ע.

ט. החתן לברך בעצמו

ובגוונא שנשאר רק החתן יש לדון אם מברך בעצמו. והנה כתי' **הבאר שבע** (סי' מט) בשם **המרדכי** (כתובות סי' קלא) בשם **הרב שלום גא'** שאין לחתן לברך ברכת אירוסין או נשואין אם יש אחר משום דמיחזי כיוהרא, ע"כ. וכתי' **הכנה"ג** (אה"ע סי' סב הגה"ט אות יד) דנוהגים שהחכם שבקהל או הגדול שבקהל אם אין חכם בקהל מברך ז"ב והטעם מפני שגדול המברך, ועוד שמצינו שהקב"ה בירך ברכת נישואין לאדם וחוה (עי' בראשית רבה פרי ח), ע"כ.

והחיים שאל (ח"ב סי' לח אות נו) כתי' שז"ב הם שבח לשם יתי' עלה, וברכה להחתן וכלה וישראל, ולכן ראוי שיברך אותם הגדול שבנמצאים, ואין ראוי שיברך אותם החתן לפי שהם ברכה לו, ואין ראוי שיברך אדם ברכה כזו לעצמו. והרמב"ם כעס על החתן שברך ברכות אלו לעצמו, כן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בשם מר אביו, בס' מעשה רוקח. וידעתי לגדול א' שברך ז"ב לעצמו ואני בעניי אמרתי דנעלם ממנו דברי הרמב"ם ושהוא ז"ל הקפיד על זה. וכן הוא **בשיורי ברכה** (סי' סב אות א). ועי' **במהרש"ם** (ח"א סי' קס) כתי' דהחתן בעצמו יכול לברכם כמ"ש **במהר"ם שיף** (גיטין נז) ואף **דבתשו' פאה"ד והשי"ב** (שם) כתי' דאין ראוי לעשות כן אבל בדיעבד ודאי מהני, ע"כ.

מסקנא דדינא

א' מברכים ברכת חתנים בעשרה גדולים, ולברכת "אשר ברא" "והשמחה במעונו" סגי בשלשה, וחתן מן המנין. ואשה וקטן לא מצטרפים לא עשרה ולא לשלשה. **ב'** מברכים ז"ב כל שבעה אם הוא בחור שנשא בתולה או אלמנה, או אלמון שנשא בתולה. ומ"מ אין חובה לעשות סעודה על מנת לברך ז' ברכות כל ז' ימים. ומה שמברכין כל שבעה, היינו דוקא אם באו פנים חדשות. **ג'** השבע ברכות בעשרה בזמן החופה הם חובה, ואם אין עשרה וא"א להביא ממקום אחר אלא בטורח גדול כונס לחופה בלא ברכה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים. ואם בירכו ללא עשרה בדיעבד אינו חוזר מברך. **ד'** אם חלק מהמסובים הלכו ולא נשארו עשרה או שהפנים חדשות הלכו, אם כבר התחילו לברך הז"ב גומר ואם לאו אינו מברך. ובברכת אשר ברא דבעינן שלשה, אם זימנו ולא נשאר ג' לפני שברכו צ"ע אם מברכים ואם התחיל (ברכת אשר ברא) ודאי מסיים. **ה'** אין לחתן לברך בעצמו את הברכות, ואם בירך בדיעבד יצא, ואם ליכא אחר שיכול לברך כבדיעבד דמי.

מעיקרא חיוב גם על הספק שיתילד בתשלומי חיוב הודאי, אבל בספק חל חיוב מעיקרא לא מהני רובא.

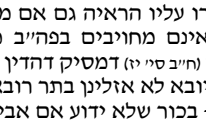
ויעוי' **באג"מ** (יו"ד ח"א סי' קפח) דנשאל בשתוקי לענין פדה"ב דלא ידעינן מי האב אם הוא כהן או לוי, וגם היא לא ידוע אם היא בת כהן או לוי. וכתי' דהיא שאלה גדולה ולא מצא ראיה לזה, ואף שהרוב אינם כהנים אין הולכין בממון אחר הרוב. ואף לסברת ההפלאה (סוף פ"ק דכתובות) דאם נוגע לעוד דברים הולכים גם בממון אחר הרוב, זה שייך רק בספק אם האב הוא כהן או לוי, שנוגע גם לענין הבן, אבל הספק אם האם היא בת כהן או לוי שספק זה אינו נוגע כלל לבן ולא לשום דין אלא לענין פדיון בן זה, שנמצא שהספק הוא רק לממון, אין לילך אחר הרוב. מיהו אפשר כיון שהוא רוב א' בין לאב ובין לאם, ואמרינן בשביל דין הבן לענין כהונה ולויה שהוא מהרוב שאינו כהן ולוי, ממילא י"ל רוב זה גם לאם. אך עצם סברת ההפלאה אינה ברורה כ"כ לדינא. ולכן מסופקני לעת עתה ויש לעשות הפדיון בלא ברכה, ע"כ.

ובשבט הלוי (ח"י סי' לב ג) נשאל בעולים מחבר העמים שלא ידוע יחוסם, וכתב דכמדומה לו דסוגיא דעלמא דלא כצ"צ, אבל בלא"ה לענ"ד נראה שהוא יותר מרוב, כיון דחשש כהונה כשרה כמעט לית בגלות שם מרוב שמד ותערובת, מלבד משפחות ידועות ששמרו על יחוסם. ע"כ. ומשמע שם דמצי לפדותם בברכה.

מיהו **בקובץ תשובות** (ח"א סי' קלג) נשאל הגרישו"א זצ"ל לענין העולים מארצות הנכר וקשה להבחין בהם בין כשר לפסול, והביא דברי הצ"צ וקונטרס הספיקות, וכתי' **דהטו"א** (ר"ה יד) הוכיח דבמתנות כהונה אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה גם אם מצד הרוב הוא חייב, ולפי"ז אינם מחויבים בפה"ב מספק, ושו"ר **במלבושי יו"ט** (ח"ב סי' יז) דמסיק דהדין עם הצ"צ כיון דאיכא ספק חיובא לא אזלינן בתר רובא.

העולה לדינא - בכור שלא ידוע אם אביו ישראל, כהן או לוי, וכן אם אין ידוע אם אמו בת ישראל, כהן או לוי. נחלקו הפוסקים אם חייב בפדיון או לא, ולכן ראוי שיפדוהו בלא ברכה.

נכתב ע"י
הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

שעות בית ההוראה

ימי ראשון
21:30-22:00 בית הכנסת "חזון נחום" גילה – המור 3 ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת – יש לציין מספר טלפון.
ימי שני
21:30-22:00 בהכ"נ "חניכי הישיבות" בית שמש – ייבא סבא 11 רמה ד' (4).
ימי שלישי
19:20-20:00 בית הוראה "יורה דעת ודין" רמת שלמה – חזון איש 10/7 ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת – יש לציין מספר טלפון.
21:30-22:15 בית הכנסת "זכרון יצחק" רמות ב' – אהרון אשכולי 110 ירושלים.
ימי רביעי
21:30-22:00 בית הכנסת "חזון נחום" גילה – המור 3 ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת – יש לציין מספר טלפון.
ימי חמישי
19:20 -20:00 בית הוראה "יורה דעת ודין" רמת שלמה – חזון איש 10/7 ירושלים. מעבר לשעות הנ"ל ניתן להשאיר שאלות בתיבה המיועדת – יש לציין מספר טלפון.
ימי שישי
10:45 - 11:30 בהכ"נ "חניכי הישיבות" רמות ב' – ליד רח' צונדק 129 ירושלים.